

Socialdepartementet

Remissvar över betänkandet SOU 2026:25 Ett smittskydd för framtiden (S2026/00764)

Sammanfattning

Convictus tillstyrker förslagen i de delar som berör vår verksamhet och våra målgrupper. Vi vill särskilt lyfta fram följande:

- **Convictus tillstyrker att informationsplikten vid hiv tas bort** och att smittskyddet tydligare bygger på frivillighet, individuellt anpassade insatser och rättssäkerhet.
- **Convictus tillstyrker förslaget om utvidgad kostnadsfrihet** och anser att hepatit C bör vara en av de första sjukdomarna som omfattas.
- **Convictus tillstyrker att rätten till råd, psykosocialt stöd och smittbärrarpenning stärks** när läkaren och patienten agerar i samförstånd.
- **Convictus tillstyrker att rikskoden tas bort** om integritetsskyddet först ses över och berörda grupper får tydlig information.
- **Betänkandets förslag om skydd mot omfattande smittspridning behöver ta hänsyn till Convictus målgrupper.** För personer i hemlöshet, skadligt bruk, beroende och relaterad ohälsa som hiv och hepatit fungerar inte generella råd som förutsätter ett hem, stabil ekonomi eller enkel tillgång till vård.

Allmänna synpunkter

Convictus är en ideell förening som arbetar med människor i hemlöshet, skadligt bruk, beroende och relaterad ohälsa, bland annat hiv och hepatit C. Vi yttrar oss över de delar av betänkandet som direkt berör våra målgrupper, inklusive beredskap vid omfattande smittspridning för personer i svår utsatthet.

2 En ny inriktning för smittskyddet

Convictus tillstyrker att smittskyddet får en ny inriktning där frivillighet, individuellt anpassade insatser och rättssäkerhet är grundläggande principer.

Convictus erfarenhet är att tvingande åtgärder och stela regler sällan når dem som står längst från vård. De kan i stället göra att människor undviker kontakt med vård. En ordning som bygger mer på råd och frivillighet fungerar därför bättre.

Vi tillstyrker också förslaget i avsnitt 5.15 att ta bort orden ”medverka till” i bestämmelsen om allas ansvar att förhindra smittspridning. Ändringen är språkligt liten men viktig. Den lägger ansvaret för smittskydd där det hör hemma: hos varje person, oavsett om man har en känd diagnos eller inte.

3 En flexiblare ordning för klassificering av sjukdomar

Bemyndigandet om utvidgad kostnadsfrihet (avsnitt 3.2)

Convictus tillstyrker förslaget att regeringen ska få rätt att besluta om kostnadsfrihet för läkemedel, undersökning, vård och behandling även för andra anmälningspliktiga sjukdomar

än de allmänfarliga. Vi tillstyrker också att rätten till smittbärrpenning anpassas på motsvarande sätt.

Convictus ser positivt på att det skapas en mer flexibel ordning som gör det möjligt att snabbt införa kostnadsfria smittskyddsåtgärder när det finns starka folkhälso- eller smittskyddsskäl. Sådana beslut bör särskilt beakta sjukdomar som riskerar att drabba socialt och ekonomiskt utsatta grupper hårt och där tidig upptäckt och behandling har stor betydelse för att begränsa smittspridning.

Convictus vill samtidigt framhålla vikten av fortsatta satsningar på tidig upptäckt, lågtröskeltestning och tillgänglig behandling av hepatit C. Trots att sjukdomen redan omfattas av smittskyddslagstiftningens regler återstår utmaningar när det gäller att nå personer i socialt utsatta situationer och säkerställa att fler genomgår utredning och fullföljer behandling. Detta är en viktig förutsättning för att Sverige ska kunna nå målet om eliminering av hepatit C.

Vid framtagande av föreskrifter och beslut om utvidgad kostnadsfrihet bör regeringen samråda med civilsamhällesorganisationer som arbetar nära berörda målgrupper.

Folkhälsomyndighetens översynsuppdrag (avsnitt 3.3)

Convictus tillstyrker att Folkhälsomyndigheten får i uppdrag att systematiskt se över hur smittsamma sjukdomar klassificeras och därefter varje år pröva om förteckningarna fortfarande är ändamålsenliga. En sådan löpande översyn är viktig med tanke på den medicinska utvecklingen, vilket utvecklingen inom hiv tydligt visar.

4 Utredningens överväganden om informationsplikt vid hiv

Convictus instämmer fullt ut i utredningens bedömning att en skyldighet att informera vid sex inte är en ändamålsenlig ordning för hiv. Reformen behövs och är väl underbyggd.

Skälen för vårt ställningstagande är följande.

Tillämpningsproblem (avsnitt 4.4)

Tillämpningsproblemen drabbar särskilt hårt personer som har svårt att själva bevaka sina rättigheter. Bristande information om prövning och förhållningsregler som gäller för länge är därför allvarliga problem.

En skyldighet att informera vid sex är inte en ändamålsenlig ordning för hiv (avsnitt 4.6)

Convictus möter dagligen människor som påverkas starkt av stigma kring hiv. Informationsplikten har bidragit till detta och kan leda till att människor väntar med att testa sig, har svårare att vara öppna i kontakt med vården och riskerar ökad social isolering.

Att ta bort informationsplikten är därför både medicinskt och socialt motiverat.

Information ersätter inte förtroende

Convictus ser att den mest effektiva smittskyddsåtgärden är förtroendet mellan individen och vården, inte en lagstadgad informationsplikt. När informationsplikten tas bort kan fokus i stället ligga på testning, behandling, smittspårning och frivillig öppenhet.

5 Ändamålsenliga rättigheter och skyldigheter för enskilda

Ny ordning för förhållningsregler (avsnitt 5.4–5.10)

Convictus tillstyrker att förhållningsregler bara ska få beslutas av behandlande läkare när medicinska och praktiska råd inte kan ges i samförstånd med den enskilde. Vi tillstyrker också att reglerna ska vara individuellt utformade, kunna tidsbegränsas och omprövas minst en gång per år.

Förslaget rättar till brister som Convictus ofta möter och stärker rättssäkerheten genom krav på motivering och information om omprövning och överklagande.

Convictus föreslår att information om dessa rättigheter tas fram på flera språk, i lättillgänglig form och i samverkan med civilsamhället.

Informationsplikten i lagen tas bort, kvarstår begränsat som förhållningsregel (avsnitt 5.11 och 5.12)

Convictus tillstyrker förslaget att ta bort den allmänna informationsplikten i 2 kap. 2 § andra stycket smittskyddslagen (2004:168). Vi tillstyrker också att förhållningsregler om skyldighet att informera inte ska kunna ges vid sexuella kontakter för sexuellt överförbara infektioner.

Avgränsningen är väl motiverad. För hiv och andra sexuellt överförbara infektioner finns redan effektiva skyddsåtgärder som behandling, kondom samt pre- och postexpositionsprofylax (PrEP och PEP).

Convictus tillstyrker också att delen om beteende vid sexuella kontakter skrivs om till en mer allmän skyldighet att anpassa beteendet så att risken för smittöverföring minimeras. Vi tillstyrker även att regler om begagnade injektionsverktyg omfattas av samma allmänna formulering. Det är särskilt viktigt för det hiv- och hepatit C-förebyggande arbetet i de grupper Convictus arbetar med.

Rätt till råd och psykosocialt stöd (avsnitt 5.14)

Convictus tillstyrker att rätten till medicinska och praktiska råd samt psykosocialt stöd skrivs in i lagen. När förhållningsregler används mer sällan blir kvaliteten i råd och stöd särskilt viktig.

En stor del av det praktiska psykosociala stödet ges i dag av ideella organisationer. Därför behöver den lagfästa rätten följas av tydligt ansvar i vården och stabil finansiering av civilsamhällets insatser.

Smittbärappenning vid råd från läkare (avsnitt 5.16)

Convictus tillstyrker ändringen som ger rätt till smittbärarpenning även när läkaren ger råd i samförstånd med den enskilde. Annars finns en risk att personer med svag ekonomi blir utan ersättning.

6 Ändamålsenliga uppgifter vid övervakning av sexuellt överförbara sjukdomar

Borttagandet av rikskoden (avsnitt 6.4)

Convictus tillstyrker förslaget att ta bort regleringen i smittskyddsförordningen (2004:255) om anmälan med rikskod. Vi delar bedömningen att rikskoden inte längre är ändamålsenlig och att den i praktiken försvårar smittspårning, kvalitetssäkring och epidemiologisk uppföljning.

Ordningen för borttagandet (avsnitt 6.5)

Convictus tillstyrker att rikskoden tas bort först efter att personuppgiftsbehandlingen i det nationella anmälningsystemet för smittsamma sjukdomar (Sminet) har setts över och integritetsskyddet säkrats.

För Convictus gäster kan förändringar i integritetsskyddet påverka viljan att testa sig. Därför bör följande vara uppfyllt innan rikskoden tas bort:

- Översynen av personuppgiftsbehandlingen i Sminet ska vara genomförd och relevanta författningsförslag beslutade.
- Skyddet för anonym hivtestning ska finnas kvar och kommuniceras tydligt.
- Riktade informationsinsatser ska planeras i god tid och tas fram tillsammans med civilsamhället.
- Det bör finnas en plan för uppföljning av eventuella effekter på viljan att testa sig.

7 Ytterligare stärkt skydd mot omfattande smittspridning

Convictus anser att betänkandets förslag om stärkt beredskap vid omfattande smittspridning behöver kompletteras med ett tydligt genomförandeperspektiv för personer i hemlöshet och annan svår utsatthet. Under pandemin angavs i allmänna förhållningsregler att man skulle stanna hemma, men för den som saknar bostad är det i praktiken omöjligt. Liknande problem kan uppstå för personer i skadligt bruk eller beroende och med relaterad ohälsa, till exempel hiv eller hepatit C. Beredskapen behöver därför innehålla praktiska lösningar som tillfälligt boende, hygienmöjligheter, lågtröskelvård, läkemedel, skyddsutrustning och tydlig information genom verksamheter som målgruppen har förtroende för.

10 Ikraftträdande- och övergångsbestämmelser

Convictus tillstyrker förslagen om ikraftträdande- och övergångsbestämmelser, men betonar att vården måste få tydlig vägledning i god tid och att civilsamhället bör medverka i information till personer som lever med hiv.

Avslutning

2026-07-08

Convictus instämmer i utredningens inriktning mot ett smittskydd som i högre grad bygger på frivillighet, rättssäkerhet och individuellt anpassade insatser. Samtidigt vill vi särskilt betona att genomförandet måste fungera också för personer i hemlöshet, skadligt bruk, beroende och relaterad ohälsa, där generella råd ofta inte är praktiskt möjliga att följa.

Convictus medverkar gärna i det fortsatta arbetet med beredning, information och genomförande.

Stockholm 2026-07-08

Roger Lindström

Operativ chef

Convictus

Charlotta Tingshammar

Operativ chef

Convictus